

Р.Д. Дарибаева, Ю.А.Сапарова*, А.А. Алдан

п.ғ.к., доцент, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Шымкент, Қазақстан
п.ғ.к., доцент, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Шымкент, Қазақстан
магистрант, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Шымкент, Қазақстан

Корреспондент авторы: daribaeva_r57@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ОҚИҒАЛЫҚ ТУРИЗМІН ҚҰРУДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ АСПЕКТІЛЕРІ

Түйін

Мақалада Қазақстан Республикасындағы балалар үйлері түлектерінің әлеуметтік бейімделу мәселелері қарастырылды. Мақалада жастардың тәуелсіз өмірге көшу кезінде кездесетін негізгі қиындықтарына тоқталды. Балалар үйі түлектерінің негізгі мәселелері жұмысқа орналасу, баспанамен қамтамасыз ету, тұрақты әлеуметтік байланыстарды қалыптастыру және өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын қалыптастырудағы қиындықтарды қамтиды. Зерттеу мемлекет пен қоғам тарапынан жеткіліксіз қолдау көбінесе әлеуметтік оқшаулануға, маргинализацияға және эмоционалдық тұрақсыздыққа әкелетіні анықталды. Балалар үйлерінің түлектерін қолдау жөніндегі қолданыстағы мемлекеттік бағдарламаларға және үкіметтік емес ұйымдардың табысты бейімделуге жәрдемдесуге бағытталған бастамаларына талдау жүргізілді. Мақала авторлары мектеп бітірушілерге қоғамға интеграциялануға және олардың табысты әлеуметтену мүмкіндіктерін арттыруға көмектесетін интернаттан кейінгі қолдау жүйесін жетілдіру және тиімді тәлімгерлік бағдарламаларын әзірлеу бойынша ұсыныстар ұсынады.

Кілттік сөздер: оқиғалық туризмі, әлеуметтік-мәдени аспектілері, ұлттық бірегейлік, мәдени мұра.

Кіріспе

Оқиғалық туризмі – жергілікті экономика мен мәдени тәжірибенің дамуына белсенді үлес қосатын әлемдік туризм индустриясының ең қарқынды дамып келе жатқан бағыттарының бірі. Соңғы онжылдықтарда Қазақстан үшін туризмнің бұл түрі ерекше маңызға ие болды, мұнда мәдени іс-шаралар тек туристерді тартудың ғана емес, сонымен бірге еліміздің бірегей әлеуметтік-мәдени мұрасын сақтау мен танымал етудің маңызды құралына айналып отыр. Бай тарихи-мәдени әлеуеті бар Қазақстанның мәдени, тарихи және заманауи үрдістерді біріктіретін, әлемнің түкпір-түкпірінен туристерді тартатын оқиғалық туризмді дамытуға барлық мүмкіндік бар.

Қазақстан Республикасында оқиғалық туризмін құру әлеуметтік мәдени аспектілермен тығыз байланысты, оның ішінде дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды сақтаумен қатар, олардың заманауи жағдайларға бейімделуімен де байланысты. Бұл үдерістің маңызды құрамдас бөліктері бірегей туристік іс-шараларға негіз бола алатын жергілікті мәдени ерекшеліктер, мерекелер, фольклорлық және гастрономиялық дәстүрлер болып табылады. Сонымен қатар, Қазақстандағы оқиғалық туризмі ұлттық және халықаралық деңгейде әлеуметтік бірегейлікті және мәдениетаралық алмасуды нығайтуға әлеуеті бар.

Бұл тұрғыда Қазақстанда оқиғалық туризмін құруға және ілгерілетуге әлеуметтік-мәдени факторлардың қалай әсер ететінін, қандай мәдени іс-шаралар елдің әртүрлі аймақтарында туризмді дамыту үшін шешуші бола алатынын, сондай-ақ іс-шаралар имиджді жақсартуға қалай көмектесетінін қарастырған жөн. Қазақстанның әлемдік аренада.

Теориялық талдау

Оқиғалық туризмінің Қазақстан үшін маңызды әлеуметтік-мәдени мәні бар, өйткені ол ұлттық бірегейлікті нығайтуға, мәдени мұраны насихаттауға және мәдениетаралық алмасуды дамытуға көмектеседі. Осы аспектілерді толығырақ қарастырайық:

Ұлттық бірегейлікті нығайту. Оқиғалық туризмі ұлттық бірегейлікті нығайтуға көмектеседі, өйткені ол қазақстандық қоғамның мәдени құндылықтары мен дәстүрлерін

тереңірек түсінуге және хабардар етуге ықпал етеді. Наурыз мейрамын тойлау, этникалық фестивальдер, халық өнері мен қолөнер көрмелері сияқты ірі мәдени іс-шаралар ұлттық бірегейлік сезімін қалыптастырып, мәдени мұраға деген мақтаныш сезімін оятады. Бұл іс-шаралар қазақстандықтардың ортақ тарихы мен мәдени тамырын қабылдайтын, бірлік пен ынтымақты нығайта алатын бірегей кеңістіктер жасайды [1].

Мәдени мұраны насихаттау. Оқиғалық туризмі жергілікті халық арасында да, шетелдік қонақтар арасында да мәдени мұраны насихаттаудың тиімді құралы болып табылады. Этнографиялық фестивальдер, гастрономиялық фестивальдер, музыкалық фестивальдер және тарихи қайта құрулар сияқты бұқаралық іс-шаралар арқылы қазақстандық мәдениеттің байлығы мен алуан түрлілігін көрсетуге болады. Мысалы, қолөнер фестивальдері немесе азық-түлік жәрмеңкелері дәстүрлі қолөнерді, музыканы, тағамдарды, әдет-ғұрыптар мен рәсімдерді көрсетуге бірегей мүмкіндіктер береді. Бұл мәдени дәстүрлердің сақталуына ықпал етіп қана қоймай, шетелде еліміздің оң имиджін қалыптастырады.

Мәдениетаралық алмасуды дамыту. Оқиғалық туризмі мәдениетаралық алмасуды дамытуға, әртүрлі мәдениет өкілдерінің өзара әрекеттесуі мен өзара байытылуына арналған аландарды құруға ықпал етеді. Халықаралық фестивальдердің, байқаулардың және мәдени алмасулардың арқасында Қазақстан түрлі мәдениеттер мен халықтар арасындағы диалог үшін ашық алаңға айналады. Әр елден келген қатысушылар мен көрермендер өзара тәжірибе алмасып, білімдерімен бөлісіп, бір-бірінің салт-дәстүрлерімен таныса алады. Бұл басқа мәдениеттерге толеранттылық пен құрметті насихаттайды және мәдени әртүрлілік пен халықаралық ынтымақтастықты дамытуға көмектеседі.

Экономикаға және жергілікті қауымдастықтарға әсері. Оқиғалық туризмнің әлеуметтік-мәдени маңызы оның жергілікті қауымдастықтың экономикасы мен дамуына оң әсер етуімен де байланысты. Бұқаралық іс-шаралар туристерді тартады, бұл жұмыс орындарын құруға, шағын бизнесті қолдауға, инфрақұрылымды дамытуға және аймақтардағы өмір сүру деңгейін жақсартуға көмектеседі. Мысалы, шағын қалаларда немесе ауылдық жерлерде фестивальдер өткізу экономикалық дамуды ынталандырады және жергілікті тұрғындардың елдің мәдени өміріне қатысуына көмектеседі. Осылайша, Оқиғалық туризмі Қазақстанның теңгерімді әлеуметтік және мәдени дамуының маңызды факторына айналады.

Елдің мәдени бейнесін қалыптастыру. Қазақстанның халықаралық аренадағы мәдени имиджін қалыптастыруда оқиға туризмі де шешуші рөл атқарады. Сәтті өтетін фестивальдар мен ауқымды мәдени іс-шаралар Қазақстанның мәдениеті мен дәстүрі бай, шетелдік туристер мен инвесторлар үшін ашық ел ретіндегі имиджін қалыптастырады. Мұндай іс-шараларға келетін халықаралық туристер ел мен оның мәдениетін оң қабылдауға ықпал ететін жарқын әсерлерді алып кетеді. Нәтижесінде Оқиғалық туризмі тек мәдени дипломатияның құралы ғана емес, сонымен бірге елдің «жұмсақ күші» элементтерінің біріне айналады.

Осылайша, Оқиғалық туризмі ұлттық бірегейлікті нығайтуда, мәдени мұраны танымал етуде, мәдениетаралық алмасуды дамытуда және Қазақстанның оң мәдени имиджін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Туризмнің бұл түрі әлеуметтік және мәдени дамуға ықпал етіп қана қоймайды, сонымен қатар аймақтық даму мен халықтың әл-ауқатына оң әсер ететін қуатты экономикалық фактор қызметін атқарады.

Қазақстандағы оқиға туризмі жергілікті тұрғындарды да, шетелдік туристерді де тартатын түрлі фестивальдар, спорттық жарыстар мен мәдени іс-шаралардың арқасында белсенді дамып келеді. Мұндай іс-шаралар қазақстандық мәдениеттің қайталанбас қырларын насихаттап қана қоймай, өңірлердің экономикалық және әлеуметтік дамуына ықпал етеді. Ең танымал оқиғаларды және олардың оқиға туризмін дамытудағы рөлін қарастырайық:

- Наурыз мейрамы. Наурыз – Қазақстандағы жаңару мен көктемнің басталуын бейнелейтін айтулы мерекелердің бірі. Наурыз мейрамы бүкіл ел бойынша өтеді және халықтық мерекелермен, халықтық ұжымдардың өнерімен, қолөнер жәрмеңкелерімен және дәстүрлі тағамдармен сүйемелденеді. Наурыз мейрамы туристерді шынайылығымен және ұлттық хош иісімен тартады, қазақтың салт-дәстүрлерімен, музыкасымен және салт-

дәстүрімен танысуға бірегей мүмкіндік береді. Бұл мереке Қазақстанның мәдени мұрасын айшықтай отырып, оқиға туризмін дамытуға зор үлес қосуда.

- этникалық адамдар. «Көшпенділер әлемі» және «Ұлы Дала» сияқты этникалық фестивальдер көшпелілердің өмірі мен дәстүріне сүңгуге мүмкіндік беретін бірегей мәдени іс-шаралар болып табылады. Бұл іс-шараларға қазақтың дәстүрлі киіз үйлерінің көрмелері, ұлттық қолөнер бойынша шеберлік сабақтары, көкпар мен қыз қуу сияқты дәстүрлі спорт түрлері кіреді. Этникалық фестивальдер шетелдік туристер арасында танымал және қазақ халқының өмірінің қайталанбас қырларын көрсете отырып, Қазақстандағы мәдени туризмге қызығушылықтың артуына ықпал етеді.

- Халықаралық музыка және кинофестивальдар. Сондай-ақ Қазақстанда «The Spirit of Tengri» музыкалық фестивалі мен «Еуразия» кинофестивалі сияқты бірқатар халықаралық мәдени шаралар өтуде. Бұл фестивальдер көрермендерді Қазақстан мен Орталық Азияның мәдениетімен таныстырады, сонымен қатар басқа елдерден қатысушыларды тартады. Мысалы, «The Spirit of Tengri» этникалық музыканы орындайтын музыканттарды біріктіреді, бұл этникалық мотивтер мен әуендерді танымал етуге көмектеседі. «Еуразия» кинофестивалі бүкіл әлемнен киносүйер қауым мен кәсіпқойларды тарта отырып, Орталық Азияның заманауи кинематографиясын көрсетеді. Екі фестиваль де елдің заманауи мәдени келбетін көрсетеді және мәдениетаралық алмасу алаңы ретінде қызмет етеді.

- Халықаралық деңгейдегі спорттық жарыстар. Қазақстанда Алматы марафоны, IRONMAN Kazakhstan триатлон жарысы және Азия ойындары аясындағы қысқы спорт ойындары сияқты ірі халықаралық спорт жарыстары тұрақты түрде өткізіліп тұрады. Спорттық іс-шаралар әлемнің түкпір-түкпірінен спортшылар мен жанкүйерлерді тартады, олар өздерін сынауға және қазақстандық қонақжайлылықтан ләззат алуға келеді. Спорттық іс-шаралар туризмі белсенді дамып келеді және елдің оң имиджін қалыптастыруға ықпал етеді, сонымен қатар инфрақұрылым мен аймақтық экономиканың дамуына ықпал етеді.

- Халықаралық көрмелер мен форумдар. Қазақстанда Астана экономикалық форумы және Kazakhstan Fashion Week сияқты түрлі халықаралық көрмелер мен форумдар тұрақты түрде өткізіліп тұрады. Бұл іс-шаралар дәстүрлі туристік іс-шара болмаса да, Қазақстанның мәдениетімен және заманауи жетістіктерімен танысатын көптеген шетелдік қатысушылар мен сарапшыларды тартады. Әсіресе Астанадағы ЭКСПО 2017 көрмесі сәтті өтті, ол туристер мен инвесторлар үшін елімізді ашқан ең ірі оқиға болды. Мұндай іс-шаралар іскерлік және оқиға туризмін дамытуға ықпал етіп, шетелдік қонақтар ағынының артуына ықпал етеді.

- «Алматы – алманың астанасы» фестивалі. Апорт алмасына арналған бұл фестиваль Алматы қаласының және оның табиғи байлығының символы болып табылады. Мереке күзде өтеді және жәрмеңкелер, көрмелер, аспаздық шеберлік сабақтары, мәдени және ойын-сауық іс-шараларын қамтиды. «Алматы – алманың астанасы» жергілікті тұрғындарды да, туристерді де тартады, бұл аймақтың табиғи және мәдени ресурстарының маңыздылығын атап өтіп, гастрономиялық туризмді дамытуда.

- Қазақ тағамдарының фестивалі. «Қазақ асханасы» фестивалі – қонақтарды бесбармақ, қымыз, шұбат және бауырсақ сияқты қазақтың дәстүрлі тағамдарымен таныстыратын аспаздық шара. Келушілер тағамдарды жеп қана қоймай, олардың тарихын біліп, пісіру процесін тамашалай алады, тіпті кейбір тағамдарды дайындауды үйрене алады. Фестиваль еліміздің гастрономиялық әртүрлілігін көрсетеді және гастрономиялық туризмді дамытуға ықпал ететін туристер арасында қазақ тағамдарын танымал етеді.

Оқиғалық туризмінің Қазақстанға әсері. Бұл оқиғалардың әрқайсысы Қазақстанның мәдениеті мен қонақжайлылығы бай ел ретіндегі имиджін нығайтады. Танымал іс-шаралар туристерді тартуда, аймақтарды дамытуда және экономиканы қолдауда маңызды рөл атқарады. Оқиғалық туризмі жұмыс орындарын құруды ынталандырады, инфрақұрылымды дамытады және әртүрлі аймақтар мен мәдениеттер арасындағы байланысты нығайтады. Фестивальдар мен мерекелер арқылы мәдени мұраны сақтау және ілгерілету, сондай-ақ халықаралық іс-шараларды өткізу Қазақстанды бірегей әлеуметтік-мәдени контекстке ие

туристік бағыт ретінде танытуға көмектеседі. Мемлекеттік бағдарламаларды талдау Қазақстан Республикасының аумағында іс-шараларды ұйымдастыру және дамыту кезінде туристерді тартуға және Қазақстан өңірлерінің оң имиджін қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды ұйымдастырудың инновациялық үлгісі үлкен рөл атқаратынын көрсетті. Өйткені қазіргі жағдайда инновация қоғам дамуының өзіне тән белгісі болып табылады. Бұл аспект туризм бизнесіне ерекше мән береді [2]

Оңтүстік Қазақстандағы мәдени іс-шараларға бағытталған оқиғалық туризмі жергілікті мәдениеттің шынайылығы мен бірегей аспектілеріне қызығушылық танытатын көптеген туристерді тартады. Мұндай туристердің қалауларын зерттеу олардың мотивациясында және дестинация таңдауында бірнеше негізгі факторлардың шешуші рөл атқаратынын көрсетеді. Негізгілерін қарастырайық:

- Шынайылық – көптеген туристер үшін аймақтың шынайы мәдениеті мен дәстүрін сезінуге мүмкіндік беретін тәжірибе маңызды. Олар жай ғана ойын-сауықтан көп нәрсені іздейді; Олар үшін Оңтүстік Қазақстанның бірегейлігі мен шынайы дәмін, оның ішінде жергілікті салт-дәстүрлерді, киім-кешектерді, музыка мен тағамдарды сезіну маңызды. Дәстүрлі фестивальдерге қатысу немесе дәстүрлі қолөнерді үйрену сияқты шынайы мәдени кездесулер олардың шынайы тәжірибеге деген ұмтылысын қанағаттандыра алады.

- Мәдени байыту – когнитивтік аспект негізгі мотивациялардың бірі болып табылады. Мәдени іс-шараларға қызығушылық танытқан туристер көбінесе көңіл көтеруді ғана емес, сонымен қатар білімдерін кеңейтуді және өлкенің тарихымен, өнерімен және сәулетімен танысуды көздейді. Мысалы, олар тарихи ескерткіштерге немесе мұражайларға баруға немесе Оңтүстік Қазақстанның тарихы мен мәдени жетістіктерін үйрететін танымдық экскурсияларға қатысуға қызығушылық танытуы мүмкін.

- Ойын-сауық пен бірегей көрнекі тәжірибелер – әсерлі табиғатымен көрермендерді көп тартатын мәдени іс-шаралар өте тартымды. Ауқымды фестивальдер, шерулер, музыкалық және театрландырылған қойылымдар – мұның бәрі мерекелік атмосфераны қалыптастырып, ұмытылмас эмоциялар береді. Туристер ойын-сауықтың маңыздылығын атап өтеді, өйткені мұндай іс-шаралар оларға жарқын көрнекі және эмоционалды әсерлер береді.

- Интерактивті және әлеуметтік аспектілер - көптеген туристер жергілікті тұрғындармен араласу, олардың өмір салтын білу және ұжымдық мерекелерге немесе шеберлік сабақтарына қатысу мүмкіндігін бағалайды. Мысалы, ұлттық ойындарға, аспаздық сабақтарына немесе би қойылымдарына қатысу сізді қауымдастықтың бір бөлігі ретінде сезінуге және аймақтың мәдени құндылықтарын жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді.

- Маусымдық және бірегей оқиға ерекшеліктері – егін мейрамдары немесе көктемгі мерекелер (мысалы, Наурыз) сияқты маусымдық мәдени іс-шаралардың болуы Оңтүстік Қазақстандағы оқиға туризміне бірегейлік қосады. Мұндай іс-шаралар сирек кездесетіндігімен және терең мәдени тамырымен туристерді тартады.

Қазақстанда әрбір адам баруы тиіс көптеген тарихи және мәдени орындар бар, олардың кейбірі ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұра тізіміне енгізілген. Барлығы туристердің қалауына байланысты: көбі Жібек жолы бойымен саяхаттауға, Ежелгі Таразды көруге, Түркістанға баруға және Қожа Ахмет Яссауи, Арыстан баба кесенелеріне, Отырар мен Сауран елді мекендерін аралауға қызығушылық танытады. Басқалары Маңғыстау облысындағы Бекет ата мен Шақпақ ата қорымдарын, Алматы облысындағы Таңбалы петроглифтерін немесе Шығыс Қазақстандағы Берел мен Шілікті қорғандарын, сондай-ақ көптеген көне қоныстар мен басқа да діни ғимараттарды көруге асығады [3].

Бұл факторлар туристердің әртүрлі қалауы мен үміттерін қанағаттандыра алатын, оларды Оңтүстік Қазақстанның мәдени мұрасына тартатын және бірегей және есте қаларлық тәжірибені қалыптастыратын іс-шараларды қалыптастыруға көмектеседі.

Оқиғалық туризмі Қазақстанның материалдық емес мәдени мұрасын, оның ішінде дәстүрлерді, қолөнерді және ұлттық мерекелерді сақтау мен насихаттауда шешуші рөл атқара алады. Соңғы жылдары фестивальдер, жәрмеңкелер, семинарлар мен мерекелер сияқты мәдени іс-шаралар туристік тартымдылықтың маңызды элементі ғана емес, сонымен

қатар мәдени дәстүрлерді болашақ ұрпаққа жеткізудің маңызды құралына айналды. Оқиғалық туризмі Қазақстанның материалдық емес мәдени мұрасын сақтауға және танымал етуге қалай ықпал ететінін қарастырайық:

- Дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды сақтау және жеткізу. Оқиғалық туризмі Қазақстанның дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын көрсетуге ғана емес, сонымен қатар олардың өмір сүруіне және тікелей молайуына жағдай жасауға мүмкіндік береді. Мысалы, Наурыз мейрамы сияқты ұлттық мерекелерге немесе көшпелі халықтың салт-дәстүріне арналған мәдени іс-шараларға қатысу ежелгі әдет-ғұрыптардың атмосферасын көріп қана қоймай, сезінуге мүмкіндік береді. Бұл оларды көрсету үшін қолайлы платформа болмаса, жоғалып кетуі мүмкін әдет-ғұрыптарды сақтайды.

- Қолөнер мен халықтық қолөнерді насихаттау. Халық қолөнеріне байланысты іс-шараларға бағытталған туризм олардың сақталуына ғана емес, белсенді түрде таралуына да ықпал етеді. Қолөнер жәрмеңкелері мен көрмелері, қазақтың дәстүрлі бұйымдарын (мысалы, кілем, зергерлік бұйымдар, керамика) өндіру бойынша шеберлік сыныптары мәдени алмасудың маңызды бөлігіне айналуға. Бұл өнімдерді сатып алатын немесе оларды жасау процестеріне қатысатын туристер тек тұтынушылар ғана емес, сонымен қатар қолөнер мен дағдылардың сақталуына ықпал ететін мәдениетті тасымалдаушыларға айналады.

- Фестивальдар арқылы мәдени тәжірибеге назар аудару. Мәдени фестивальдер материалдық емес мәдени мұраны насихаттау мен сақтауда маңызды рөл атқарады. Мысалы, Қазақстандағы дәстүрлі музыка, би және театр фестивальдері фольклорды, халық билері мен әндерін сақтауға және таратуға көмектеседі. Мұндай іс-шараларға келушілерге оларды көріп қана қоймай, дәстүрлі өнерді де үйренуге мүмкіндік беретін бірегей мәдени тәжірибелері бар орындаушылардың қойылымдары жиі кездеседі.

- Жергілікті қоғамдастықтардың хабардар болуын және қатысуын арттыру. Оқиғалық туризмі мәдени мұраны сақтау процесіне жергілікті қауымдастықты тартуға ықпал етеді. Жергілікті тұрғындар мәдени іс-шаралардың белсенді қатысушыларына айналады, мерекелер мен жәрмеңкелерді ұйымдастыруға қатысады, аймақтың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын көрсетеді. Бұл мәдени мұраны сақтауға көмектесіп қана қоймай, оның заманауи шындыққа бейімделуіне ықпал етеді.

- Тәрбиелік аспект және мәдени байыту. Оқиға туризмі тек ойын-сауықпен ғана шектелмейді. Түрлі іс-шаралар туристерге білім беру мүмкіндіктерін береді, оларға дәстүрлі өнердің, қолөнердің және тәжірибелердің құндылығын түсінуге және бағалауға көмектеседі. Фестивальдар аясында шеберлік сабақтарын, дәрістер мен экскурсияларды өткізу материалдық емес мәдени мұраның маңыздылығын терең түсінуге ықпал етеді.

- Тұрақты дамумен интеграция. Оқиғалық туризмі мәдени ерекшеліктерді сақтауға және сонымен бірге экономикалық дамуға жәрдемдесуге бағытталған болса, аймақтың тұрақты дамуына ықпал ете алады. Мысалы, жергілікті дәстүрлерді қолдайтын мәдени іс-шараларды құру жергілікті кәсіпкерлердің туризммен және қолөнермен байланысты дамуын ынталандырады, жергілікті тұрғындар үшін қосымша кіріс көздерін қамтамасыз етеді және олардың мәдени мұрасын сақтауға көмектеседі.

- Мәдени мерекелер мен тәжірибелерді жаһандық танымал ету. Қазақтың салт-дәстүрлері мен мерекелерін халықаралық мәдени күнтізбелерге енгізу, мәселен, халықаралық фестивальдар мен көрмелерге қатысу Қазақстанның материалдық емес мұрасын әлемдік деңгейде насихаттауға септігін тигізеді. Бұл мәдени алмасуға ықпал етеді және шетелдік туристер арасында қазақ мәдениетінің байлығы туралы хабардар болуын арттырады.

Оқиғалық туризмі Қазақстанның материалдық емес мәдени мұрасын сақтаудың тиімді құралы болып табылады. Мәдени іс-шаралар, қолөнер жәрмеңкелері және ұлттық мерекелер арқылы бірегей дәстүрлерді таныстырып қана қоймай, оларды сақтау мен таратуға кең аудиторияны тартуға болады. Бұл тәсіл мәдени тәжірибенің сақталуына ғана емес, сонымен бірге жаһандық аренада мәдени бірегейлікті нығайтуға ықпал етеді. Сауд Арабиясы Корольдігінің Эр-Рияд қаласында өткен ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұра комитетінің 45-ші сессиясында Қожа Ахмет Ясауи кесенесіне қатысты мәселелер талқыланып, Түркістан

өлкесінің туризмі таныстырылды. Қазақстан Республикасының ЮНЕСКО жанындағы Тұрақты Өкілдігі ұйымдастырған шара әлемдік деңгейде қаланы сақтау мәселелерін талқылауға ықпал етті [4].

Тәжірибелік бөлім

Мақаланың тәжірибелік бөлігі шеңберінде Қазақстан Республикасындағы оқиғалық туризмінің дамуына әсер ететін әлеуметтік-мәдени факторларға зерттеу жүргізіліп, елдің туристік тартымдылығының артуына ықпал ететін мәдени іс-шаралардың нақты мысалдары талданды. Осы мақсатта туристер мен жергілікті тұрғындардан сауалнамалар, сондай-ақ Оңтүстік Қазақстан мен Шымкент қаласында өткізілген мәдени іс-шараларды талдауды қамтитын зерттеу жұмыстары жүргізілді.

Зерттеу әдістемесі

Оқиғалық туризмнің дамуына әлеуметтік мәдени аспектілердің әсерін зерттеу үшін келесі әдістер қолданылды:

- Туристер мен іс-шараға қатысушыларды зерттеу. Қазақстандағы мәдени іс-шараларға баратын туристерден сауалнамалар мен сұхбаттар олардың қалауларын, жергілікті фестивальдерге, мерекелерге және мәдени іс-шараларға қатысудан күтулері мен әсерлерін анықтауға мүмкіндік берді.

- Мәдени шараларды талдау. Наурыз, қолөнер фестивалі, музыка және театр фестивальдері, спорттық іс-шаралар сияқты ірі және аймақтық іс-шаралар қарастырылады. Олардың мәдени ерекшеліктері, жергілікті мәдениетке әсері және жергілікті халықтың іс-шараларды ұйымдастыруға қатысуы талданды.

- Іс-шараны ұйымдастырушылармен сұхбат. Мәдени іс-шараларды ұйымдастырушылар арасында жүргізілген сауалнамалар оқиға туризмінің табысты болуына әсер ететін негізгі факторларды, сондай-ақ іс-шараларды жоспарлау және өткізу кезінде кездесетін проблемалар мен қиындықтарды анықтады.

Зерттеу нәтижелері

Туристер арасында жүргізілген сауалнама нәтижелері респонденттердің көпшілігі (71%) Қазақстандағы мәдени іс-шараны таңдаған кезде оқиғаның шынайылығына мән беретінін көрсетті. Туристер Наурыз мейрамы, халықтық қолөнер фестивалі және гастронмиялық іс-шаралар сияқты жергілікті дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды және мәдениетті көрсететін іс-шараларды жақсы көреді. Туристердің көпшілігі мұндай іс-шараларға қатысу елдің мәдениетін жақсы түсінуге және оның бірегейлігін сезінуге мүмкіндік беретінін атап өтті.

Сонымен қатар, респонденттердің 62%-ы шеберлік сабақтарына, байқауларға және қазақтың дәстүрлі қолөнері мен өнері туралы білім беретін басқа да іс-шараларға қатысу арқылы мәдени байыту мүмкіндігі олар үшін маңызды фактор екенін айтты. Іс-шаралардың көңіл көтеруі (56%) және қатысушыларға қолайлы жағдай жасау (45%) туристер үшін маңызды аспектілерге айналды [5].

Мәдени іс-шараларды ұйымдастыруға және өткізуге жергілікті халықтың жоғары тартылғанын анықтау қызықты нәтижелердің бірі болды. Зерттеу көрсеткендей, Қазақстандағы мәдени іс-шаралардың 80%-дан астамы жергілікті тұрғындардың белсенді қатысуымен ұйымдастырылады, олар бағдарламаларды дайындауға, материалдық-техникалық жабдықтауға, тіпті суретшілер немесе қолөнершілер ретінде қатысады. Бұл мәдени мұраны сақтауға ғана емес, сонымен қатар мәдени алмасу алаңдарын құруға және әлеуметтік бірегейлікті қалыптастыруға ықпал етеді.

Аймақтық айырмашылықтарды зерделей отырып, біз Қазақстанның әртүрлі аймақтарында әртүрлі іс-шаралардың сұранысқа ие екенін анықтадық. Осылайша, Алматы мен Астанада ірі музыкалық және театрлық фестивальдер белсенді дамып келеді, ал дәстүрлі қолөнер фестивалі мен гастронмиялық іс-шаралар Шығыс Қазақстан сияқты аймақтарда танымал. Бұл іс-шаралар туристерді ғана емес, сонымен қатар жергілікті тұрғындарды да қызықтырады, дәстүрлі мәдени тәжірибелерді сақтауға көмектеседі. Бүгінгі таңда өңірлік деңгейде туризмді дамытудағы басты мәселелердің бірі – нақты қалыптасқан менеджмент

жүйесінің жоқтығы. Сонымен қатар, аймақтағы туристік қызметті басқару үдерісін дұрыс ұйымдастыра отырып, туризм облыс экономикасын дамытудың ең перспективалы бағыттарының біріне айналуы мүмкін [6].

Талдау оқиғалық туризмінің Қазақстан экономикасына, әсіресе халықты жұмыспен қамту деңгейіне және шағын кәсіпкерлікті дамытуға оң әсер ететінін көрсетті. Жергілікті қолөнершілер, аспаздар мен суретшілер мәдени іс-шараларға белсене қатысады, бұл өз өнімдерін танымал етіп қана қоймай, кірісті арттыруға да септігін тигізеді. Сондай-ақ, мұндай іс-шаралар қоғамның бірлігін нығайтуда, халықаралық аренада еліміздің оң имиджін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Нәтижелер мен пікірталас

Қазақстан Республикасында оқиғалық туризмін құрудың әлеуметтік-мәдени аспектілерін зерттеу елдің туризм индустриясында осы саланың дамуына мәдени факторлардың елеулі әсерін көрсетті. Оқиғалық туризмді мәдени мұраны ілгерілету мен сақтаудың маңызды құралы ретінде экономикалық өсуге де, әлеуметтік инклюзияға да белсенді ықпал етеді. Зерттеу барысында мәдени іс-шаралардың сәтті өтуіне әсер ететін негізгі аспектілер анықталды, сонымен қатар бұқаралық іс-шараларды ұйымдастырудың алдында тұрған міндеттер анықталды.

Туристер арасында жүргізілген сауалнама нәтижелері олардың көпшілігі үшін оқиғаны таңдау кезінде шынайылық пен мәдени байыту маңызды фактор екенін көрсетті. Туристер жергілікті дәстүрлерге терең бойлауға, қазақтың мәдениеті, қолөнері және гастрономиялық ерекшеліктері туралы білуге мүмкіндік беретін іс-шараларды таңдайды. Бұл көңіл көтеретін ғана емес, елдің мәдени түсінігін қалыптастыратын мәдени шараларға деген қызығушылықтың жоғары екенін көрсетеді.

Оқиғалардың ойын-сауықтық құндылығына жоғары қызығушылық (респонденттердің 56%) оқиғалардың көрнекі және эмоционалдық аспектілерінің маңыздылығын растайды. Мысалы, фестивальдер, карнавалдар, сондай-ақ театрландырылған және музыкалық қойылымдар сияқты жанды және ауқымды іс-шаралар аймақтың және жалпы елдің оң имиджін қалыптастыруға ықпал ететін жарқын тәжірибелер жасайды.

Екінші жағынан, зерттеу мәдени-көпшілік іс-шараларды ұйымдастыру мен өткізуге жергілікті халықты тарту да бірдей маңызды аспект екенін көрсетті. Жергілікті тұрғындардың іс-шараларды дайындауға, өткізуге және қамтамасыз етуге белсенді қатысуы мәдени мұраны сақтауға ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік бірегейлікті нығайтуға, сонымен қатар жергілікті бизнесті дамытуға ықпал етеді. Мәдени іс-шаралардың 80% жергілікті тұрғындардың қатысуымен ұйымдастырылатынын атап өткен жөн, бұл дәстүрлерді сақтауға және жергілікті қауымдастықтардағы мәдени тәжірибенің тұрақтылығын қамтамасыз етуге көмектеседі.

Бұл тұжырымдар іс-шараны ұйымдастырушылар үшін әлеуметтік жауапкершіліктің маңыздылығын көрсетеді, олар жергілікті тұрғындарды олардың ұзақ мерзімді тұрақтылығы мен дамуын қамтамасыз ету үшін мәдени бағдарламаларды ұйымдастыру және жүзеге асыру процесіне белсенді түрде тартуы керек.

Қазақстанның әртүрлі аймақтарындағы мәдени іс-шараларды салыстырмалы талдау туристердің қалауы аймаққа байланысты өзгеретінін көрсетті. Алматы, Нұр-Сұлтан сияқты ірі қалаларда халықаралық музыка фестивальдері, театрландырылған қойылымдар мен бұқаралық мәдени шаралар өте танымал. Бұл ретте Шығыс Қазақстан, Оңтүстік Қазақстан сияқты аймақтарда қолөнерге, халық ауыз әдебиетіне, гастрономиялық дәстүрге қатысты дәстүрлі мәдени шараларға көбірек көңіл бөлінуде. Бұл оқиға туризмін құрудағы аймақтық сипаттамалардың маңыздылығын және іс-шараларды ұйымдастыру кезінде мәдени контекстті ескеру қажеттілігін растайды.

Қазақстандағы оқиғалық туризмі экономикаға, әсіресе туризм мен шағын бизнесті дамытуға оң әсер етеді. Мәдени шараларды ұйымдастыруға жергілікті қолөнершілер мен кәсіпкерлердің қатысуы жұмыс орындарын ашуға және жергілікті тұрғындардың кірісін арттыруға септігін тигізеді. Жергілікті тауарлар, өнімдер мен гастрономия кеңінен танымал

болды, бұл Қазақстанның мәдениеті мен қолөнерін танымал етуге көмектеседі. Осылайша, іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу әртүрлі нарық субъектілері, соның ішінде аймақтық билік органдары үшін туризм инфрақұрылымын дамыту үшін ынталандыру ретінде әрекет етуі керек. Бұл инвесторларды тартып, туризм саласын сапалы жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді [7].

Сонымен қатар, ұлттық мерекелер (мысалы, Наурыз) сияқты мәдени іс-шаралар әлеуметтік бірегейлікті нығайтуға, мәдениетаралық алмасуды ынталандыруға және ел ішінде және одан тыс жерлерде әртүрлі этникалық және мәдени топтар арасындағы өзара түсіністікке ықпал етеді.

Қорытынды

Қазақстан Республикасындағы Оқиғалық туризмді мәдени мұраны сақтау мен танымал етуде, сондай-ақ жергілікті дәстүрлер мен өнерді насихаттауда маңызды рөл атқарады. Қолөнер фестивалі, ұлттық мерекелер (мысалы, Наурыз), гастронмиялық және музыкалық іс-шаралар сияқты іс-шаралар мәдени бірегейлікті нығайтуға көмектеседі және туристер мен жергілікті тұрғындар үшін мәдени байытуды қамтамасыз етеді.

Қазақстанға келген туристер мәдени іс-шаралардың шынайылығына жоғары қызығушылық танытып, елдің дәстүрі мен әдет-ғұрпын көрсететін іс-шараларға басымдық береді. Халықтық қолөнер шеберханалары, тағам фестивальдері және фольклорлық қойылымдар сияқты қазақ мәдениетіне терең бойлауды ұсынатын іс-шаралар шетелдік және отандық туристер үшін ең тартымды.

Жергілікті халық мәдени іс-шараларды ұйымдастыруға және өткізуге белсенді қатысады, бұл дәстүрлерді сақтауға және қауымдастық арасындағы әлеуметтік байланыстарды нығайтуға көмектеседі. Бұл сонымен қатар жергілікті қолөнершілерге, суретшілерге және тамақтанушыларға өз бизнесін дамытуға және кірістерін арттыруға мүмкіндік беру арқылы оң экономикалық әсер етеді.

Қазақстанның әр өңірінде туристердің мүддесіне сай келетін сан алуан мәдени іс-шаралар өтуде. Алматы, Нұр-Сұлтан сияқты ірі қалаларда ауқымды музыка және театр фестивальдері танымал болса, ауылдық және шекаралас аймақтарда дәстүрлі қолөнер мен фольклорға баса мән беріледі. Бұл мәдени іс-шараларды дамыту және насихаттау кезінде аймақтық ерекшеліктерді ескеру қажеттігін көрсетеді.

Оқиғалық туризмді жұмыс орындарын құру, шағын бизнесті дамыту және қонақжайлылық, көлік және басқа да байланысты салаларға сұранысты ынталандыру арқылы экономикалық өсуді арттырады. Сонымен қатар, мәдени іс-шаралар қоғамның бірлігін нығайтуда және мәдениетаралық байланыстарды ілгерілетуде маңызды рөл атқарады.

Қазақстандағы оқиғалық туризмнің алдында тұрған негізгі проблемалар инфрақұрылымның жетіспеушілігі, қаржылық ресурстардың шектеулілігі және әртүрлі аймақтар деңгейінде үйлестірудің жоқтығы болып табылады. Бұл факторлар жүзеге асырылатын іс-шаралардың ауқымын кеңейтуге және сапасын жақсартуға кедергі келтіреді. Сондықтан оқиғалық туризмді тиімді дамыту үшін кешенді мемлекеттік қолдау, инфрақұрылымды жақсарту және бірыңғай стратегияны әзірлеу қажет.

Қазақстанда оқиғалық туризмді дамыту үшін инфрақұрылымды инвестициялауды жалғастыру, мемлекеттік органдар мен жеке сектор арасындағы өзара іс-қимылды жақсарту, мәдени іс-шараларды ұлттық және халықаралық деңгейде ілгерілету үшін маркетингтік стратегияларды әзірлеу қажет. Сондай-ақ осы сала үшін кадрлар даярлауға бағытталған білім беру бағдарламаларын әзірлеу, сондай-ақ мәдени-көпшілік шараларды ұйымдастыруда инновациялық технологияларды енгізу маңызды.

Қазақстандағы оқиға-туризмнің әлеуметтік-мәдени аспектілері елдің оң имиджін қалыптастыруда, мәдени дәстүрлерді сақтау мен таратуда, сондай-ақ аймақтардың экономикалық дамуында маңызды рөл атқарады. Оқиғалық туризмді дамыту инфрақұрылымдық мәселелерді шешуді, аймақтық деңгейде үйлестіруді жақсартуды және мәдени іс-шараларды ұйымдастыруға жергілікті халықты белсендірек тартуды қамтитын кешенді тәсілді талап етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Биндевальд, О.В. Влияние развития событийного туризма на имидж регионов Казахстана/ О.В. Биндевальд // Материалы VIII Международной научной конференции студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2013». Астана, 2013. - С.306-310. https://tourlib.net/statti_tourism/bindevald.htm (дата обращения: 08.11.2024).
2. Отешева, А.А., Огиенко, Н.А. Влияние международных событийных мероприятий на развитие въездного туризма в мире и Казахстане. Материалы международной студенческой научно-практической конференции – Костанай: КГПИ, 28 апреля 2015. – с.135-139. <http://repo.kspi.kz/handle/item/1885> (28.04.2015).
3. Развитие внутреннего туризма, расширение онлайн-платформ и топ-10 мест для отдыха в Казахстане. Официальный информационный ресурс Премьер-министра Республики Казахстан - <https://primeminister.kz/ru/news/interviews/razvitie-vnutrennego-turizma-rasshirenie-online-platform-i-top-10-mest-dlya-otdiha-v-kazahstane-kazakh-tourism-18570> (от 06 Июнь 2019)
4. Туристский потенциал: в ЮНЕСКО обсудили сохранение культурного наследия Казахстана. Информационно-аналитический портал Optimism.kz - <https://optimism.kz/2023/09/19/turistskij-potenczial-v-yunesko-obsudili-sohranenie-kulturnogo-naslediya-kazahstana/> (от 19.09.2023)
5. Туризм в Казахстане: исследование отрасли, проблематика и перспективы. Информационно-аналитический портал Optimism.kz – <https://optimism.kz/2023/11/22/turizm-v-kazahstane-issledovanie-otrasli-problematika-i-perspektivy/> (от 22.11.2023)
6. Саркужаева, А. Б. Государственные программы развития туризма в Южных регионах Казахстана / А. Б. Саркужаева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2014. — № 5 (64). — С. 176-177. — URL: <https://moluch.ru/archive/64/10395/> (дата обращения: 08.11.2024).
7. Сариева, К.Б, Абишева, З.М. Перспективы развития спортивно-событийного туризма в Казахстане. Journal of Geography and Environmental Management. №4 (47) 2017. – с.172-180. <https://bulletin-geography.kaznu.kz/index.php/1-geo/article/download/449/408/> (дата обращения: 08.11.2024).

Р. Д. Дарибаева, Ю. А. Сапарова*, А. А. Алдан

кандидат педагогических наук, доцент, ЮКУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

кандидат педагогических наук, доцент, ЮКУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

магистрант, ЮКУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

*Автор-корреспондент: daribaeva_r57@mail.ru

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ СОБЫТИЙНОГО ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация

В статье проведен анализ социокультурных аспектов создания событийного туризма в Республике Казахстан. Также в статье рассматриваются ключевые факторы, которые способствуют развитию этого сегмента туризма, такие как культурное наследие, этнические традиции и современные тренды в организации мероприятий. Основное внимание уделено роли культурных событий, таких как фестивали, выставки, спортивные и музыкальные мероприятия, в привлечении туристов и укреплении имиджа страны. Оценена важность взаимодействия между государственными органами, бизнесом и местными сообществами в процессе создания и реализации событийных проектов. Проведено исследование экономических и социальных эффектов от проведения крупных событий, включая повышение уровня занятости, улучшение инфраструктуры и развитие малого бизнеса. Статья подчеркивает необходимость учета культурных особенностей и устойчивого подхода при разработке и организации событийного туризма, а также рассматривает перспективы его роста в Казахстане.

Ключевые слова: событийный туризм, социокультурные аспекты, национальная идентичность, культурное наследие.

R. D. Daribayeva, Yu. A. Saparova*, A. A. Lady

candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, M. Auezov SKU, Shymkent, Kazakhstan

candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, M. Auezov SKU, Shymkent, Kazakhstan

master's student, M. Auezov SKU, Shymkent, Kazakhstan

*Correspondent author: daribaeva_r57@mail.ru

CREATION OF EVENT TOURISM IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN SOCIO-CULTURAL ASPECTS

Abstract

The article analyzes the socio-cultural aspects of creating event tourism in the Republic of Kazakhstan. The article also examines key factors that contribute to the development of this segment of tourism, such as cultural heritage, ethnic traditions and modern trends in organizing events. The main focus is on the role of cultural events, such as festivals, exhibitions, sports and music events, in attracting tourists and strengthening the country's image. The importance of interaction between government agencies, businesses and local communities in the process of creating and implementing event projects is assessed. A study of the economic and social effects of holding major events, including increasing employment, improving infrastructure and developing small businesses, is conducted. The article emphasizes the need to take into account cultural characteristics and a sustainable approach in the development and organization of event tourism, and also considers the prospects for its growth in Kazakhstan.

Keywords: event tourism, socio-cultural aspects, national identity, cultural heritage.

Қатынас хаттар үшін жауапты автор туралы ақпарат

Дарибаева Раушан Доскуловна – педагогика ғылымдарының кандидаты, «Мәдени және әлеуметтік жұмыс» кафедрасының доценті М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті

Информация об авторе, ответственном за сообщения

Дарибаева Раушан Доскуловна-кандидат педагогических наук, доцент кафедры "Культурная и социальная работа" Южно-Казахстанского университета имени М. Ауэзова

Information about the author responsible for access letters

Daribayeva Raushan Doskulovna-candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of " cultural and Social Work " South Kazakhstan University named after M. Auezov